

reverse process: derivational models and types are subject to change. According to the universal dialectical regularities – transition from quantitative to qualitative changes – new stable relationships in the production of words arise. The dynamical processes occurring in the language should be taken into account along with these aspects, which is the purpose of our work. The new relationships in the production of the words is an interesting matter for consideration in the formative pair „onym – appellative” in political discourse. Our analysis showed that the concepts of „variability” and „stability” included in the category of „movement” interact and intertwine, creating neo-lexemes that can be called „familiar strangers”. Anthroponym creative potential is realized in accordance with the Usus laws that can be transformed depending on each particular situation of advertising discourse. For the formation of neo-lexemes affixal and non-affixal ways of word formation are used, and in the latter – productivity is observed among the various types of addition.

These derivatives reflect changes in the communicative paradigm of modern society in which there are trends of democratization and intellectualization.

Key words: neo-lexemes, anthroponyms, political discourse, creativity, stability, variability.

УДК 81'373.2'23:165.194

О. Ю. Карпенко,

доктор філологічних наук,
професор, завідувач кафедри граматики англійської мови
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,
Французький бульвар, 24 / 26, м. Одеса, 65058, Україна,
тел.: (048)776-11-15,
elena_karpenko@ukr.net

Н. М. Тхор,

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри лексикології та стилістики англійської мови
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,
Французький бульвар, 24 / 26, м. Одеса, 65058, Україна,
тел.: (048)776-21-89

І. П. Попік,

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри лексикології та стилістики англійської мови
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,
Французький бульвар, 24 / 26, м. Одеса, 65058, Україна,
тел.: (048)776-21-89

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ОНОМАСТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Статтю присвячено аналізу сучасного стану української ономастичної термінології. Висвітлено проблеми стандартизації, нормалізації та гармонізації ономастичних термінів. Визначено основні тенденції термінотворчості в ономастичній царині. Запропоновано засоби поєднання двох провідних тенденцій.

Ключові слова: термін, терміносистема, онім, українська ономастична термінологія.

Актуальність впорядкування української ономастичної терміносистеми акцентується невпинною роботою Української ономастичної комісії НАН України, яку присвячено вирішенню цієї найважливішої проблеми. У „Повідомленнях Української ономастичної комісії”, шістнадцять випусків яких виходили з 1966 року, щонайменше п’ять обсяжних публікацій стосуються ономастичної термінології: у першому випуску В. В. Німчук запропонував проект „Українська ономастична термінологія” [9, с. 24–43], який уточнив та доповнив у сьомому випуску [7, с. 60–64]; у чотирнадцятому випуску І. І. Ковалик запропонував принципи та засади упорядкування, нормалізації та кодифікації ономастичних термінів [6, с. 20–27]; у шістнадцятому випуску (або першому випуску нової серії) знаходимо матеріали з термінотворчості та упорядкування терміносистеми ономастики: спостереження та рекомендації В. В. Німчука [9, с. 10–13] та презентацію засад укладання „Словника лінгвістичних термінів. Ономастика” І. А. Казимирової [4, с. 63–73]. Тож, як бачимо, нагальні проблеми систематизації української ономастичної терміносистеми поступово вирішуються, але ще залишається багато питань.

Надзвичайно важливими кроками у цьому напрямку були наукові розвідки М. М. Торчинського та Д. Г. Бучка. Так, М. М. Торчинський видав монографію у двох частинах „Структура онімного простору української мови” [11; 12], де розподілив онімний простір сучасної української мови на шість полів, двадцять підполів, сорок один сектор, двадцять вісім підсекторів, вісімдесят п’ять сегментів, тридцять п’ять підсегментів, шістсот п’ятнадцять елементів та двісті п’ятнадцять піделементів, загальна кількість яких становить 1 045 одиниць, з яких 915 пономіновано новоутвореними термінами. У 2012 році Д. Г. Бучко та

Н. В. Ткачова видали „Словник української ономастичної термінології” [2], який містить понад дві тисячі реєстрових слів. Поява першого українського ономастичного словника є визначною подією для українських ономастологів, але навіть його автори зазначають, що „жоден термінологічний словник не може зареєструвати всіх тих пропозицій, які пропонують ті чи інші дослідники як у минулому, так і тепер” [2, с. 18].

Дійсно, існують суто індивідуальні підходи до вивчення онімів, інколи супроводжуючись потребою утворення нових термінів для полегшення викладу теоретичних положень та економії нарративних зусиль. На превеликий жаль, такі розвідки часто не отримують поширення через їх відсутність у широкому публічному доступі, скажімо, у мережі Інтернет. Тому й створення нових, можливо, потрібних ономастичних термінів залишається поза межами ознайомлення й використання широким ономастичним загалом. Прикладом такого, майже одночасного, ономастичного винаходу є **парфумонім** – власна назва парфумерних виробів [11, с. 199], та **парфюмоним** – словесне позначення певного типу косметичних товарів певного майстра чи підприємства, який охороняється законом та призначається для продажу [10]. Через прозорість внутрішньої форми та греко-латинське походження цей термін здається цілком прийнятним, раніше відповідного терміна на позначення власних назв косметичних виробів не існувало. Навряд чи це єдиний випадок такого одночасного винаходу потрібного терміна.

Різnobій у термінотворчості може мати не тільки індивідуальний характер, а й регіональний, і навіть міжмовний. Наприклад, засновники та представники відомої Донецької ономастичної школи багато наукових зусиль спрямовують на вивчення **поетонімів** та **поетонімо-сфери** [5; 1 та ін.], у той же час голова УОК В. В. Німчук вважає термін **поетонім** не надто вдалим [детальніше див.: 8, 10].

Впадає у вічі різниця між ономастичними традиціями пострадянського простору та західними, що більшою мірою стосується ономастичної термінології. М. Гарвалік називає конкуренцію між термінами однією з основних труднощів систематизації ономастичних термінів [3]. Дійсно, існують дві різноспрямовані термінотворчі тенденції – з одного боку, це утворення спеціальних термінів з відповідним термінологічним ключем *-онім*, що визначає термінологічне поле, до якого належить цей термін, а з другого боку – використання дескриптивних термінологічних сполук, які подаються рідною мовою. Для

слов'янської ономастики характерною є перша тенденція, яка інколи навіть викликає критику через надмірну деталізацію термінів: „для виділених розрядів власних назв, які можуть охоплювати кілька або з десятків одиниць, не доцільно придумувати терміни з ряду *-онім*”, тож виникають сумніви щодо потрібності нових термінів на зразок *крокодейлонім* чи *тиранозавронім* [8, с. 12–13].

І. І. Ковалик, навпаки, вважає необґрунтованим й недоцільним вживання Н. В. Подольською термінів-словосполучень типу **географічні назви** [6, с. 25], які, до речі, є характерними для західної ономастичної традиції, де перевага надається прозорим термінам-дескрипціям на кшталт **product name** чи **place name** [14], **maritime name** чи **lunar name** [13]. Ступінь адекватного сприйняття таких термінів є різним – спеціальні міжнародні ономастичні терміни потребують спеціальної підготовки для їх розуміння, у той час як ті, що подаються рідною мовою, є зрозумілими для кожного читача. Такий самий розподіл характерний для енциклопедії „Słowiańska onomastyka” стосовно використання рідної мови в ономастичній терміносистемі: з одного боку, перевага надається термінам, які подаються рідною мовою, наприклад, **nazwy osobowe**, **nazwy rzeczne**, а з другого – спостерігаємо вживання міжнародних термінів типу **antroponimy**, **ojkonimy** [15, т. 1, с. 82].

Вирішення кола зазначених проблем вбачається у поєднанні цих двох тенденцій: поля та підполя (за розподілом М. М. Торчинського) термінувати спеціальними термінами першого (можливо, й другого) рівня специфікації, а подальший розподіл онімічних термінів проводити на основі функціональної необхідності на відповідному рівні специфікації: якщо йдеться про наукову розвідку більш загального спрямування, то допускається використання термінів-дескрипцій, а спеціальні розвідки вузького спрямування зазвичай потребують введення точних термінів.

Важливою вважається постійна робота з гармонізації та стандартизації української ономастичної терміносистеми, яку веде Українська ономастична комісія. Надзвичайно корисним видається впровадження ономастичного онлайн-словника на кшталт „Списка ключових ономастичних термінів” Міжнародної ради з ономастичних наук [14], який має укладатися й постійно корегуватися членами Української ономастичної комісії із залученням широкого загалу ономастологів України.

Список використаної літератури

1. Буевская М. В. Поэтонимосфера художественного текста / М. В. Буевская. – К. : Издательский дом Дмитрия Бурого, 2012. – 288 с.
2. Бучко Д. Г. Словник української ономастичної термінології / Д. Г. Бучко, Н. В. Ткачова. – Харків : Ранок-НТ, 2012. – 256 с.
3. Гарвалик М. К вопросу о современной ономастической терминологии / М. Гарвалик // Вопросы ономастики. – № 4. – Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2007. – С. 5–13.
4. Казиминова І. А. Організація матеріалу в „Словнику лінгвістичних термінів. Ономастика” / І. А. Казиминова // Повідомлення Української ономастичної комісії. – Вип. 1 (16). – К. : Вид. дім Дмитра Бурого, 2012. – С. 63–73.
5. Калинин В. М. Поэтика онима / В. М. Калинин. – Донецк : Юго-Восток, 1999. – 408 с.
6. Ковалик І. І. До упорядкування системи українських ономастичних термінів / І. І. Ковалик // Повідомлення Української ономастичної комісії. – Вип. 14. – К. : Наук. думка, 1976. – С. 20–27.
7. Німчук В. В. Зміни й доповнення в списку ономастичних термінів / В. В. Німчук // Повідомлення Української ономастичної комісії. – Вип. 7. – К. : Наук. думка, 1968. – С. 60–64.
8. Німчук В. В. Українська ономастична комісія: сьогодення і перспективи / В. В. Німчук // Повідомлення Української ономастичної комісії. – Вип. 1 (16). – К. : Вид. дім Дмитра Бурого, 2012. – С. 6–13.
9. Німчук В. В. Українська ономастична термінологія / В. В. Німчук // Повідомлення Української ономастичної комісії. – К. : Наук. думка, 1966. – Вип. 1. – С. 24–43.
10. Сотникова Е. А. Ономастическое пространство названий парфюмерной продукции в русском языке: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / Е. А. Сотникова. – Елец, 2006. – 259 с.
11. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: монографія / М. М. Торчинський. – Хмельницький : Авіст, 2008. – 548 с.
12. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови. Ч. II. Функціонування власних назв: монографія / М. М. Торчинський. – Хмельницький : ХНУ, 2009. – 374 с.
13. Glossary of Terms for the Standartization of Geographical Terms [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unstats.un.org/unsd/geoinfo/ungegn/docs/pdf/Glossary_of_terms_revised.pdf
14. List of Key Onomastic Terms [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.icosweb.net/index.php/terminology.html>
15. Słowiańska onomastyka. Encyklopedia / pod red. E. Rzetelskiej-Feleszko i A. Cieślukowej. – Warszawa; Kraków : Towarzystwo Naukowe Warszawskie, 2002–2003. – Т. 1–2.

Е. Ю. Карпенко, Н. М. Тхор, И. П. Попик

ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОЙ ОНОМАСТИЧЕСКОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ

Статья посвящена анализу современного состояния украинской ономастической терминологии. Выявлены проблемы стандартизации, нормализации и гармонизации ономастических терминов. Обозначены основные тенденции терминотворчества в области ономастики. Предлагаются способы объединения двух основных тенденций.

Ключевые слова: термин, терминосистема, оним, украинская ономастическая терминология.

О. Ю. Карпенко,

Doctor of Philology,

Professor, Chair of English Grammar Department

Odesa I. I. Mechnikov National University,

24 / 26, Frantsuzky Blvd., Odesa, 65058, Ukraine,

tel.: (048)776-11-150

elena_karpenko@ukr.net

N. M. Thor,

Candidate of Philology,

Associate Professor of English Lexicology and Stylistics Department

Odesa I. I. Mechnikov National University,

24 / 26, Frantsuzky Blvd., Odesa, 65058, Ukraine,

tel.: (048)776-21-89

I. P. Popik,

Candidate of Philology,

Associate Professor of English Lexicology and Stylistics Department

Odesa I. I. Mechnikov National University,

24 / 26, Frantsuzky Blvd., Odesa, 65058, Ukraine,

tel.: (048)776-21-89

PROBLEMS OF MODERN ONOMASTIC TERMINOLOGY

Summary

The article is dedicated to the analysis of the Ukrainian onomastic terminology present state. The aim of this article is to elucidate some terminological difficulties and discrepancies. The object of investigation is onomastic terminology, the subject is the study of terminological doublets. The problems of standardization,

normalization and harmonization of onomastic terms are outlined. The main tendencies to the coining of terms in the sphere of onomastics are defined, Eastern and Western. The former makes use of specific terms, coined for all classes of proper names, while the latter deals with descriptive terms that are self-explanatory. The means of combination of two leading tendencies are suggested: at least two levels of term specification should be introduced. These levels are to be based on hyper-hyponymic relations, the higher level of specification embracing more general terms, the lower one – hyponymic terms of a more specific character.

Key words: term, terminological system, onym, Ukrainian onomastic terminology.

УДК 811.161.2'373.2:82-92

Г. Ю. Касим,

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри загального та слов'янського мовознавства
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,
Французький бульвар, 24 / 26, м. Одеса, 65058, Україна,
тел.: (048)776-04-42,
kasim.family@gmail.com

Е. Е. Мінкевич,

ст. викладач кафедри загального та слов'янського мовознавства
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,
Французький бульвар, 24 / 26, м. Одеса, 65058, Україна,
тел.: (048)776-04-42,
movoznavstvo98@gmail.com

ЕКСПЛІЦИТНІ ІНДИКАТОРИ ДЕОНІМІЗАЦІЇ ПРОПРІАЛЬНИХ НАЗВ У ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ТЕКСТІ

У статті на матеріалі випадків ситуативного (на рівні мовлення) переходу власних назв до апелятивів розглянуто експліцитні засоби, що сигналізують про деонімізацію: плюралізацію вихідної пропріальної назви, написання з малої літери, використання диференціальних означень (які відрізняють семантично трансформоване слово від власної назви – прототипа) та означень-ідентифікаторів (які вводять семантично трансформоване слово до класу подібних явищ), використання лапок, злиття слів, контамінації назв та сполучення цих засобів. Актуальність дослідження пов'язана з активністю процесів семантичних змін власних назв в сучасних українських публіцистичних текстах. Встановлено, які зовнішні прояви супроводжують семантичну